

Vergaderjaar 2023–2024

30 821

Nationale Veiligheid

Nr. 219

BRIEF VAN DE MINISTER VAN JUSTITIE EN VEILIGHEID

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 21 mei 2024

De normalisering van (rechts)extremistisch gedachtegoed is zorgelijk. In het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland van mei en december 2023¹ is hier uitgebreid aandacht aan besteed. Ten eerste kan de normalisering van extremistisch gedachtegoed leiden tot racisme, uitsluiting en discriminatie van minderheden en andersdenkenden. Dit tast de sociale cohesie aan en kan de democratische rechtsorde op termijn ondermijnen. Ten tweede bestaat het risico dat verspreiding van dergelijk gedachtegoed inspireert tot geweldpleging.

Hierbij bied ik u de fenomeenanalyse «Memes, als online wapen» van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) aan.² Een meme is een idee, uiting of mening gevat in tekst of in een plaatje zoals bijvoorbeeld een foto of een gif-bestand die online wordt gekopieerd en verspreid. In de analyse wordt een antwoord gegeven op de vraag welke rol memes in Nederland hebben voor de verspreiding van extreemrechts gedachtegoed en de impact daarvan voor de nationale veiligheid.³ Het doel van deze fenomeenanalyse is om bij te dragen aan het herkennen, begrijpen en duiden van memes. Er is onderzocht wat memes zijn, hoe ze worden verspreid en welke vormen, functies en effecten ze hebben.

¹ Kamerstukken II, 29 754, nrs. 678 en 696.

² Voor de analyse is gebruik gemaakt van (semi-) wetenschappelijke literatuur, journalistieke bronnen en interviews met deskundigen. Er is geen gebruik gemaakt van eigen internetonderzoek en geen onderzoek gedaan naar personen en organisaties.

³ Met «extreemrechts» wordt in deze analyse, overeenkomstig het gebruik van de term in het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland, de ideologie bedoeld waarmee zowel activisme, extremisme als terrorisme kan worden gemotiveerd. Allen handelen vanuit extreemrechts gedachtegoed, waartoe denkbeelden worden gerekend als vreemdelingenhaat, haat jegens vreemde (cultuur)elementen en ultranationalisme.

De conclusies uit de analyse zullen betrokken worden bij de verdere uitwerking van de Versterkte aanpak online⁴ en de Nationale Extremismestrategie 2024–2029⁵. Deze strategie schetst een overzicht en de kaders voor de beleidsinzet op extremisme, waaronder ook de inzet op weerbaarheid.

Conclusies

Extreemrechtse memes zijn tegenwoordig overal op het internet aanwezig. Het is een belangrijk online communicatiemiddel voor extreemrechtse groepen en personen. Memes worden vanuit de extreemrechtse online subcultuur verspreid naar diverse sociale media platformen. Ze bereiken daar vooral jongeren die online actief zijn en die in eerste instantie niet bereikt kunnen worden. Door de vereenvoudigde boodschap in memes bestaat het risico dat deze jongeren toch geïnteresseerd raken in het extreemrechtse gedachtegoed.

Hoe meer contentmoderatie er op een platform plaatsvindt, hoe subtieler de extreemrechtse boodschap in de meme verpakt moet zijn. Alleen zo kan een meme met extreemrechtse boodschap de grotere platformen bereiken, de moderatie omzeilen en uiteindelijk een groter publiek aanspreken en hiermee de boodschap normaliseren. Daarentegen komen in besloten rechts-extremistische online groepen waar moderatie ontbreekt geregeld expliciete boodschappen en gewelddadige memes voor.

Extreemrechtse memes hebben als communicatiemiddel vier functies. Er zijn *vermakelijke* memes waarbij humor en esthetiek voorop staat. Daarnaast zijn er memes die *informatief* gebruikt worden, bijvoorbeeld in onderlinge communicatie binnen een groep. Er zijn *wervende* memes die tot doel hebben om een extreemrechtse boodschap uit te dragen en nieuwe personen te interesseren voor de extreemrechtse ideologie. En als laatste zijn er *extremistische* memes waarbij de inhoud vergaande radicalisering en extremisme of zelfs terrorisme beoogt en verheerlijkt.

De rol van extreemrechtse memes kan niet worden afgedaan als onbeduidend. Het gebruik van memes door extreemrechtse groepen of personen is een belangrijk online communicatiemiddel en wordt op diverse manieren en met verschillende functies ingezet. De inzet draagt bij aan de normalisering van extreemrechts gedachtegoed, (online) groeps- en identiteitsvorming en in een enkel geval tot mogelijke inspiratie voor geweld of ander extremistisch handelen.

Tot slot

Ik zal me blijven inzetten om rechts-extremistische content en radicalisering online tegen te gaan. Het is noodzakelijk om een vuist te blijven maken tegen de normalisering van het rechts-extremistisch gedachtegoed. Deze analyse draagt hieraan bij en is zeer nuttig voor professionals die zich bezighouden met het tegengaan van rechts-extremistische radicalisering. Ik zal deze dan ook actief verspreiden, zowel lokaal, nationaal als internationaal.

De Minister van Justitie en Veiligheid,
D. Yeşilgöz-Zegerius

⁴ Tweede Kamer 2023–2024, 29 754, nr. 708.

⁵ Tweede Kamer 2023–2024, 30 821, nr. 218.